

Cumhuriyet Öncesi
Vatandaşlık Eğitimi Metinleri

4

A. Rıza

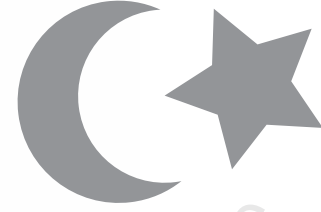
İbtidâiyelere Malumat-ı Ahlakiye ve Medeniye

Hazırlayan
Mustafa İÇEN

dünbugün
yarın

A. Rıza

İbtidâiyelere Malumat-ı Ahlakiye ve Medeniye

Hazırlayan
Mustafa İÇEN

© 2020, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 117

Hukuk: 4

Cumhuriyet Öncesi Vatandaşlık Eğitimi Metinleri: 4

ISBN 978-625-7760-13-3 (tk.)

978-625-7760-17-1 (c.4)

Sertifika No: 18188

Birinci Baskı: İstanbul, 2020

Yazar: A. Rıza

Hazırlayan: Mustafa İçen

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Mikyas Basım Yayın Matbaacılık

(Sertifika No: 35532)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

/ A. Rıza

Cumhuriyet Öncesi Vatandaşlık Eğitimi Metinleri: 4

İbtidâiyelere Malumat-ı Ahlakiye ve Medeniye

/ Hazırlayan: Mustafa İçen (Dr.)

İstanbul : DBY Yayınları, 2020.

139 s. ; 12,0 x 19,5 cm __ (DBY Yayınları ; No. 117)

ISBN 978-625-7760-13-3 (tk.) 978-625-7760-17-1 (c.4)

1- Hukuk 2- Osmanlı Hukuku 3- Vatandaşlık Eğitimi

İçindekiler

Önsöz.....	9
İbtidâiyelere Malumat-ı Ahlakiye ve Medeniye	
1. Ders: Ahlak	16
2. Ders: Hakikaten Bahtiyar Olmak Başkası İçin Yaşamak İledir.....	22
3. Ders: Temizlik	26
4. Ders: Hıfz-ı Sıhhat	30
5. Ders: Hıfz-ı sıhhat – İçilecek Şeyler Hangileridir	34
6. Ders: Hıfz-ı Sıhhat – Sarhoşluk.....	36
7. Ders: İnsan Tahsil-i Ulûm Etmeli	38
8. Ders: Cesaret - Metanet	42
9. Ders: Çocuğun Ebeveynine Karşı Vazifeleri Hürmet ve İtaat.....	46

10. Ders: Çocuğun Ebeveynine Karşı Vazifeleri Yardım, Uysallık.....	50
11. Ders: Çocuğun Biraderlerine ve Hemşirelerine ve Hizmetkârlarına Karşı Vazifeleri.....	52
12. Ders: Çocuğun Hocalarına Karşı Vezaifi Hürmet ve Minnettarlık	56
13. Ders: Çocuğun Arkadaşlarına Karşı Vezaifi.....	58
14. Ders: Diğer İnsanlara Karşı Vazifeler Birbirine Yardım, Uhuvvet.....	60
15. Ders: Başkalarının Hayatına Hürmet	62
16. Ders: Yalan Söylememeli	64
17. Ders: İstikamet	68
18. Ders: Sa'y (Çalışmak).....	70
19. Ders: Vezaif-i Uhuvvet.....	72
20. Ders: Vezaif-i Uhuvvet: Fedakârlık	74
21. Ders: Memalik-i Osmaniye	78
22. Ders: Hükümet.....	82
23. Ders: Heyet-i İdare.....	96
24. Ders: İntihâbât.....	98
25. Ders: Kuvve-i Teşriye.....	104
26. Ders: Kuvve-i İcraiye	108
27. Ders: Teşkil-i Vilâyât.....	116
28. Ders: Vergiler.....	122
29. Ders: Hizmet-i Askeriye	126
30. Ders: Maarif-i Umumiye	132
31. Ders: Belediye ve Meclis-i İdareler	134

Önsöz

18. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nin Avrupa karşısında iktisadi ve askeri gerilemeler, ülkeyi yönetenlerin zihninde batıdaki gelişmelere ayak uydurma ve özellikle ordunun batı tarzında eğitilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Özellikle Lale Devri'nden itibaren çeşitli Avrupa ülkelerinin medeniyet ve maarifine yani eğitimle ilgili hususları belirlenerek uygulanması mümkün olan yenilikler hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Bu eserde de bu dönemin başlatmış olduğu gelişimin yirminci yüzyıldaki yansımalarını görüyoruz.

İbtidâiyelere Malumat-ı Ahlakiye ve Medeniye adlı bu eser, Maarif Nezaret-i celilesi son programına tevfikane tertip ve mekâtib-i ibtidaiyenin üçüncü senesinde tedris edilmek üzere 1911 yılında A. Rıza Bey tarafından yazılmıştır.

Cumhuriyet öncesi vatandaşlık eğitimi metinleri olarak ele aldığımız bu çalışmada, orijinal eserin sayfa,

şekil ve içeriği transkripsiyonda birebir, tıpkısı muhafaza edilmiştir. Cumhuriyet öncesi vatandaşlık eğitimi eserlerinin bazılarında, matbaadan kaynaklı dizgi hataları veya yanlış yazılmak suretiyle küçük de olsa anlam bütünlüğünü bozan kelimeler olabilmektedir. Böyle bir durumda araştırmacı tarafından dipnotlar verilmiş bu hususlara ilişkin düşünceler ifade edilmiştir.

Ayrıca, cumhuriyet öncesi vatandaşlık eğitimi metinleri kapsamında daha geniş takdim ve değerlendirilmem 1909 yılında Mehmet Hazık tarafından hazırlanan *Malumat-ı Medeniye (Birinci Kısım)* adlı eserde yer verilmiştir. Bununla birlikte cumhuriyet öncesi Osmanlı vatandaşlık eğitimini kapsayan 14 eser ve toplamda 1552 sayfayı içerik ve disiplinler arası yaklaşımla ele alan ve dönemin tüm değişkenlerini mukayeseli olarak analiz eden ayrı bir akademik çalışmam devam etmektedir.

Faydalı olması ümidiyle...

Dr. Mustafa İÇEN
İstanbul, 2020

İbtidâiyelere Malumat-ı Ahlakiye ve Medeniye

A. Rıza

İBTİDÂİYELERE

MALUMAT-ı AHLAKİYE ve MEDENİYE

Maarif Nezaret-i celilesi son programına tevfikân tertip ve mekâtib-i ibtidaiyenin üçüncü senesinde tedris edilmek üzere kabul edilmiştir.

İstanbul

Karabet matbaası/ Babiâli civarında

1327

ع . رضا

ابتدایه

معارف اخلاقیه و مدنیه

معارف نظارت جلیله سی مولک پروغرامنه توفیقاً
ترتیب و مکاتب ابتدائیه نیک اوچتجی سنه سنده
تدریس ایدنک اوزره قبول ایدلمشدر

استانبول

(قره بت) مطبعه سی — باب عالی جوارنده

۱۳۲۷

A.Rıza

**İBTİDÂİYELERE
MALUMAT-ı AHLAKİYE ve MEDENİYE**

Maarif Nezaret-i celilesi son programına tevfikân tertip ve mekâtib-i ibtidaiyenin üçüncü senesinde tedris edilmek üzere kabul edilmiştir.

İstanbul

Karabet matbaası/ Babiâli civarında

1327

ع. رضا

**ابتدایہ
معارف اخلاقیہ و مدنیہ**

معارف نظارت جلیہ سی صوک پروگرامہ
توفیقاً ترتیب و مکاتب ابتدائیکہ او چنجی
سنہ سنہ تدریس ایدمک اوزرہ
قبول ایدمشدر

استانبول

قرہ بت مطبعہ سی - باب عالی جوارندہ

۱۳۲۷

Birinci Ders Ahlak

1- Ahlak-ı Hakiki Saadeti Öğretir

Ahlak bize yapılacak şeyler ile “yapılmaması” lazım gelen şeyleri ve iyi işleri ile fena işleri öğretir.

İyi işler “faideli” yani bizi ve sair insanları hakikaten bahtiyar edenlerdir. Fena işlerde “zararlı” bizi ve sair insanları bedbaht edenlerdir.

Bu halde ahlak bize hakikaten bahtiyar olmak ve sair insanları da bahtiyar etmek için yapılacak şeyleri öğretir.

Hepimiz bahtiyar olmak istediğimizden ahlakın bize yapmayı ihtar ettiği şeyleri yapmak borcumuzdur. Bunun için o gibi şeylere “vazifeler” denir.

Mesela “yalan söylememek borcumuzdur” denir ise eğer yalan söyleyecek olur isek er geç bedbaht oluruz, etrafımızdakileri de bedbaht ederiz. Eğer yalan söylemez isek hakikaten bahtiyar oluruz, diğerlerini de bahtiyar ederiz demek olmuş olur.

برنجی درس

اخلاق

۱ — اخلاق حقیق سعادتی اوکره دیر

اخلاق بزه یاپیله جتی شیاری ایله « یاپلامه سی لازم کان شیاری وایی ایشار ایله فنا ایشاری اوکره دیر .

ایی ایشار « فائده لی » یعنی بزی وسائر انسانلری حقیقه بختیار ایدنلردر .

فنا ایشارده « ضررلی » بزی وسائر انسانلری بدبخت ایدنلردر .

بو حالده اخلاق بزه حقیقه بختیار اولتی وسائر انسانلری ده بختیار ایتمک ایچون یاپیله جتی شیاری اوکره دیر .

هپمز بختیار اولتی ایسته دیکمزدن اخلاق بزه یاپمیی اخطار ایتدیکی شیاری یاقق بورجمزدر . بونک ایچون اوکی شیله « وظیفه لر » دینیر .

مثلا « یالان سویله مه مک بورجمزدر » دینیر ایسه اکر یالان سویله جهك اولور ایسهك ار کج بدبخت اولورز، اطرافزده کپاری ده بدبخت ایدرز . اکر یالان سویله من ایسهك حقیقه بختیار اولورز ، دیکر لری ده بختیار ایدرز دیمک اولمش اولور .

Fakat insan okumadıkça bizi bahtiyar veya bed-baht edecek işler nedir, bunları kendi kendimize öğrenemeyiz.

Gayet tatlı olduğu halde insanı zehirleyen yemişler bizi hasta ettiği halde gayet acı ilaçlar bizi iyi eder. Bunun gibi ilk zamanda pek hoş olan işler sonraları bizi pek bedbaht ve ilk zamanda pek nafoş olanlar sonra bizi bahtiyar eder.

İmdi bizi hakikaten bahtiyar edecek işleri öğreten “ahlak” ilaç kadar faydeli olduğunu vücudumuzun hakikaten sıhhatte olması için ne gibi devalar kullanmamız lazım geleceğini öğretir.

Ahlakın dediğini dinlememek hekimin sözünü tutmamak kadar tehlikelidir.

Sual: Ahlak bize ne öğretir? - İyi işler? - Fena işler? - Vazife nedir? - İlaç ile ahlak arasında ne gibi benzeş vardır? - Ahlaka itaat etmemek neden tehlikelidir?

2- Ahlaka itaat etmek insanlara şeref verir

İnsanı hürmete layık eden hayvanlar gibi nefes alması yiyip içmesi değildir.

فقط انسان او قومادقچه بزى بختيار ويا بدبخت ايدجك ايشار نهدر، بونارى كندى كنديمزه او كره نديز.

غایت طاتلی اولدیغی حالده انسانى زهراين یشار بزى خسته ايتدیكى حالده، غایت آجی علاجلر بزى اى ايدر. بونك كجی ایلک زمانده پك خوش اولان ایشار سوكرالى بزى پك بدبخت و ایلک زمانده پك ناخوش اولانلر سوكرالى بزى پك بختيار ايدر.

ایمدی بزى حقیقه بختيار ایدجك ایشاری او كره دن « اخلاق » علاج قدر فائدهلى اولدیغی وجودمك حقیقه صحته اولمسی ایچون نه كجی دوالر قولاننده من لازم كله جكنی او كره دیر. اخلاقك دیدیكنی دیکاهه مك حكیمك سوزینی طوتماق قدر تهلكه ایدر.

سؤال : اخلاق بزه نه او كره دیر؟ - اى ایشار؟ - فنا ایشار؟ - وظیفه نهدر؟ - علاج ایله اخلاق آراسنده نه كجی بکزه دیش واردیر؟ - اخلاقه اطاعت ایتمه مك نهدن تهلكه ایدر؟

۲ — اخلاقه اطاعت ایتك انسانلره شرف ویریر

انسانى حرمتله لایق ایدن حیوانلر كجی نفس آلمسی یوب ایچمه سی دكلدر.

Cumhuriyet Öncesi Vatandaşlık Eğitimi Metinleri

4

Mademki millet (hâkimiyet-i milliye)ye maliktir. (Tahsil-i maarif) etmesi lazımedendir. Eğer tahsil-i maarif etmez cahil kalır ise o vakit (esir) olur. Bu halde maarif-i umumiye milletin en büyük ihtiyaçlarındandır. Maarifi ta'mim ve neşirde hükümetin vazifesidir. Maarif-i umumiye dört dereceye ayrılmıştır.

Birincisi (Tedrisat-ı ibtidaiye)dir ki herkese lazım olan malumat-ı ibtidaiye tedris olunur. Altı yaşından on üç yaşına kadar olan çocuklara mahsustur. Tedrisat-ı ibtidaiye mecburidir.

İkincisi (Tedrisat-ı rüştiye)dir ki ibtidaiye derslerinden sonra birçok fenler tahsil olunur. Müddet-i tahsil üç senedir.

Üçüncüsü (Tedrisat-ı idâdiye)dir ki rüştiyeden sonra birçok fûnün tedris edilen mekâtib-i âliyede tahsil olunur.

Dördüncüsü (mekâtib-i âliye)dir ki ulûm be fûnün-ı âliyyeye mahsus mekteplerde öğrenilir. Ve herkes orada mesleğini tayin eder. Başlıca mekâtib-i âliye şunlardır:

Darülfünun, Mekteb-i Tibbiye, Mekteb-i Hukuk, Mekteb-i Mülkiye, Darümuallimin, Ticaret mektebi ve sairedir. İnsan bu mekâtibde okuduktan sonra herhangi mesleğe ve sanata girer ise girsin kitaplardan mütalaasına devam etmeli yeni icat olunan şeylere insan ancak mütalaa sayesinde vakıf olur. Boş vakitlerin can sıkıntısına çare mütalaadır.

dünbugün
yarın

TAKIM ISBN 978-625-7760-13-3

ISBN 978-625-7760-17-1

9 786257 760171